JULKISASIAMIEHEN RATKAISUEHDOTUS
F. G. JACOBS

19 päivänä syyskuuta 2002 [1]

1. Nyt käsiteltävä asia koskee Brysselin yleissopimuksen [2] 5 artiklan 1 kohdan perusteella toimivaltaista tuomioistuinta tilanteessa, jossa yhtiö A ottaa työntekijän palvelukseensa näennäisesti työskentelemään yhdessä sopimusvaltiossa, mutta työsopimus keskeytetään välittömästi, jotta työntekijä voisi työskennellä kyseiseen yhtiöön liittyvässä yhtiössä B toisessa sopimusvaltiossa siten, että yhtiö A sitoutuu maksamaan tietyt kulut jälkimmäisen työsuhteen keston ajan, ja jossa työntekijä on nostanut kanteen yhtiötä A vastaan hänen ja yhtiön välisistä sopimuksista.

2. Landesarbeitsgericht München (Münchenin alueen työtuomioistuin) tiedustelee kyseisessä tilanteessa sitä,

i) mikä on kyseisessä määräyksessä tarkoitettu paikkakunta, jossa työntekijä tavallisesti suorittaa työnsä, ja

ii) voiko tuomioistuin todeta, että asia kuuluu toisen sopimusvaltion tuomioistuinten ratkaistavaksi sillä perusteella, että se oli paikka, jossa sovittujen kulujen maksuvelvoite oli täytettävä.

Tosiseikat ja asian käsittelyn vaiheet

3. Aeritalia Società Aerospaziale Italiana (jäljempänä Aeritalia), joka kuuluu nykyään Finmeccanica SpA -konserniin (jäljempänä Finmeccanica) — nyt käsiteltävän asian vastaaja — otti Roomasta kotoisin olevan Giulia Pugliesen palvelukseensa työskentelemään sen Torinossa sijaitsevassa toimipaikassa 17.1.1990 lähtien.

4. Hän ei kuitenkaan ilmeisesti koskaan työskennellyt siellä. Kahdella Eurofighter Jagdflugzeug GmbH:n (jäljempänä Eurofighter; yhtymä, jossa aiemmin Aeritalia ja sittemmin Finmeccanica on osakkaana noin 20 prosentin osuudella) kanssa tehdyllä sopimuksella ja tämän jälkeen Aeritalian kanssa tehdyllä sopimuksella, jotka kaikki kolme allekirjoitettiin tammikuussa

1 — Alkuperäinen kieli: englanti.

2 — 27 päivänä syyskuuta 1968 tehty tuomioistuimen toimivaltaa sekä tuomioiden täytäntöönpanoa yksityisoikeuden alalla koskeva yleissopimus (EYVL 1978, L 304, s. 36), sellaisena kuin se on muutettuna Tanskan kuningaskunnan, Irlannin sekä Ison-Britannian ja Pohjois-Irlannin yhdistyneen kuningaskunnan liittymisestä kyseiseen yleissopimukseen 9 päivänä lokakuuta 1978 tehdyllä sopimuksella (EYVL 1978, L 304, s. 1, ja muutettu teksti s. 77), Hellenien tasavallan liittymisestä kyseiseen yleissopimukseen 25 päivänä lokakuuta 1982 tehdyllä sopimuksella (EYVL 1982, L 388, s. 1) ja Espanjan kuningaskunnan ja Portugalin tasavallan liittymisestä kyseiseen yleissopimukseen 26 päivänä toukokuuta 1989 tehdyllä yleissopimuksella (EYVL 1989, L 285, s. 1).

1990, hänen työsuhteensa Aeritaliaan keskeytettiin sopimuksen mukaan vähintään kolmeksi vuodeksi, ja hän sai paikan Eurofighterilta Münchenistä, Saksasta 1.2.1990 lähtien. Pugliesen mukaan kyseinen järjestely toteutettiin sellaisen sopimuksen perusteella, jonka mukaan Eurofighterin osakkaat asettavat henkilöstön sen käytettäväksi.

5. Sopimuksessa, jolla Pugliesen työsuhde Aeritaliaan keskeytettiin, Aeritalia sitoutui myös maksamaan hänen vapaaehtoiset vakuutusmaksunsa Italiaan, korvaamaan kaksi kertaa vuodessa Münchenistä hänen kotiaan Italiassa lähimpänä olevalle lentoasemalle tehtyjen edestakaisten matkojen kustannukset ja lukemaan hänen palatessaan työskentelyn ulkomailla täysimääräisesti hänen hyväkseen virkaikää laskettaessa. Hänen työsuhteensa Eurofighterissa oli mahdollista päättää ohjelmanmuutoksen, sovitun työskentelyjakson päättymisen tai kaikkien kolmen sopimuspuolen tekemällä sopimuksella henkilökohtaisten syiden vuoksi. Mikäli hän kuitenkin lopettaisi yksipuolisesti työskentelynsä Eurofighterilla, Aeritalialla ei olisi velvollisuutta sijoittaa häntä uudelleen palvelukseensa. Työsopimukseen tai sen keskeyttämistä koskeneeseen sopimukseen ei sisältynyt lainvalinta- eikä oikeuspaikkalauseketta.

6. Aeritalia sitoutui ilmeisesti myös joko maksamaan Puglieselle vuokrakustannuskorvausta tai maksamaan vuokran hänen asunnostaan Münchenissä hänen palvelussuhteensa keston ajalta. Aeritalia vuokrasikin Münchenistä asunnon 1.3.1990 lähtien ja antoi sen Pugliesen käyttöön.

7. Eurofighterin kanssa tehdyn työsopimuksen mukaan kyseisen yhtiön piti maksaa Pugliesen palkka ja tiettyjä muita suorituksia. Pugliesen piti maksaa verot ja kansallisen lainsäädännön mukaiset vakuutusmaksut Saksaan, ja sopimuksen mukaan siihen piti soveltaa Saksan lakia ja sitä koskevat riidat ratkaista toimivaltaisissa Münchenin tuomioistuimissa. Sen mukaan kuukausittain maksettavasta vuokrakustannuskorvauksesta sovittaisiin "teidän ja teidän emoyhtiönne välillä".

8. Pugliese työskenteli Eurofighterilla Münchenissä pidempään kuin sovitun vähintään kolmen vuoden ajanjakson ajan. Marraskuussa 1995 Finmeccanica ilmoitti kuitenkin hänelle, että hänen sopimuksensa keskeytys päättyisi 29.2.1996 ja että hänet otettaisiin palvelukseen Torinoon 1.3. lähtien. Hän vastasi haluavansa työskennellä henkilökohtaisista ja perhesyistä Roomassa. Finmeccanica ei kyennyt suostumaan pyyntöön ja pidensi hänen sopimuksensa keskeytysaikaa vielä kolmella kuukaudella, minkä jälkeen se lakkasi maksamasta vuokraa hänen Münchenissä sijaitsevasta asunnostaan. Tämän jälkeen Pugliese maksoi vuokran itse.

9. Koska Pugliese oli edelleen sitä mieltä, että hänen olisi saatava työskennellä Roomassa eikä Torinossa, Finmeccanica suostui pidentämään keskeytysaikaa vielä useita kertoja, viimeksi 30.6.1998 saakka, mutta ei maksanut hänen vuokraansa eikä korvannut matkakuluja 1.6.1996 jälkeen.

10. Kun Pugliese ei ilmestynyt työpaikalleen Torinossa heinäkuussa 1998, Finmeccanica kohdisti häneen ensin kurinpitotoimia (kaksi tehtävistä pidättämistä ja yksi varoitus) ja päätti sen jälkeen työsuhteen 7.9.1998 päivätyllä kirjeellä.

11. Pugliese jatkoi (ja mahdollisesti edelleen jatkaa) työskentelyä Eurofighterilla.

12. Pugliesen ja Finmeccanican kykenemättömyys päästä sopimukseen hänen paluutaan koskevista yksityiskohdista on johtanut kahteen oikeudenkäyntiin Münchenin tuomioistuimissa, joiden Pugliese katsoo olevan toimivaltaisia.

13. Ensin hän nosti kanteen Arbeitsgerichtissä (työtuomioistuin) vaatien vuokra- ja matkakulujensa korvaamista 1.6.1996 lähtien. Kanne jätettiin tuomioistuimeen 9.2.1998 mutta annettiin Finmeccanicalle tiedoksi vasta 4.9.1998. Sitä laajennettiin 20.8.1998 sisältämään myös kurinpitotoimenpiteiden riitauttamisen.

14. Toiseksi hän nosti samassa tuomioistuimessa Finmeccanican kanssa tehdyn sopimuksen päätyttyä 7.9.1998 erillisen kanteen riitauttaakseen irtisanomisensa.

15. Molemmat kanteet jätettiin tutkimatta ensimmäisessä oikeusasteessa sillä perusteella, että Arbeitsgerichtillä ei ole kansainvälistä toimivaltaa, ja Pugliese haki muutosta molemmissa tapauksissa. Valitukset käsiteltiin ennakkoratkaisupyynnön esittäneen tuomioistuimen eri jaostoissa. Ensimmäistä valitusta käsittelevä jaosto on esittänyt nyt käsiteltävän ennakkoratkaisupyynnön, kun sitä vastoin toisen valituksen käsitellyt jaosto jätti sen tutkimatta ennakkoratkaisupyyntöä esittämättä. Suullisessa käsittelyssä on kuitenkin ilmennyt, että toinen asia on edelleen vireillä ja että lopullinen ratkaisu saattaa riippua yhteisöjen tuomioistuimen nyt käsiteltävässä asiassa antamasta tulkinnasta.

16. Kansallinen tuomioistuin on esittänyt seuraavat kysymykset:

"1) Onko Italian kansalaisen ja Italian oikeuden mukaan perustetun yhtiön,

jonka kotipaikka on Italiassa, välillä tehdyn sellaisen työsopimuksen johdosta syntynyt oikeusriita, jossa työskentelypaikkakunnaksi on määrätty Torino, Brysselin yleissopimuksen 5 artiklan 1 kohdan toiseen puolipisteeseen päättyvässä osassa tarkoitettu paikkakunta, jolla työntekijä tavallisesti suorittaa työnsä, München, jos työsopimukseen sovelletaan työntekijän pyynnöstä alusta alkaen väliaikaisesti keskeyttämisjärjestelmää ja työntekijä työskentelee tänä aikana italialaisen työnantajan suostumuksella mutta itsenäisen työsopimuksen perusteella sellaisen Saksan oikeuden mukaan perustetun yhtiön palveluksessa, jonka kotipaikka on München, siten, että italialainen työnantaja on täksi ajaksi sitoutunut järjestämään työntekijän käyttöön asunnon Münchenistä tai vastaamaan asunnosta aiheutuvista kustannuksista sekä vastaamaan kaksi kertaa vuodessa Münchenistä työntekijän kotimaahan tehtävien matkojen kustannuksista?

2) Jos ensimmäiseen kysymykseen annetaan kieltävä vastaus, voiko työntekijä sellaisessa oikeusriidassa italialaista työnantajaansa vastaan, joka koskee työsopimuksen perusteella tapahtuvaa vuokrakustannusten ja kaksi kertaa vuodessa suoritettavasta kotimatkasta aiheutuvien kustannusten maksamista, edellä mainitun yleissopimuksen 5 artiklan 1 kohdan ensimmäiseen puolipisteeseen päättyvän osan perusteella vedota siihen, että toimivaltainen tuomioistuin on kyseisen velvoitteen täyttämispaikkakunta?"

17. Yhteisöjen tuomioistuimelle ovat kirjallisia huomautuksiaan esittäneet Pugliese, Saksan ja Yhdistyneen kuningaskunnan hallitukset ja komissio. Pugliese ja komissio ovat esittäneet lausumiaan suullisessa käsittelyssä.

Brysselin yleissopimus, taustaa ja oikeuskäytäntöä

18. Brysselin yleissopimusta sovelletaan yksityisoikeudellisissa asioissa riippumatta siitä, millaisessa tuomioistuimessa niitä käsitellään. Sellaisia henkilöitä vastaan, joilla on kotipaikka sopimusvaltiossa, voidaan heidän kansalaisuudestaan riippumatta lähtökohtaisesti nostaa kanne kyseisen valtion tuomioistuimissa, ja ainoita poikkeuksia ovat ne, joista määrätään toimivaltaa koskevan osaston 2—6 artiklassa. Kyseisistä määräyksistä 5 artikla on merkityksellinen nyt käsiteltävän asian kannalta.

19. Kyseisessä artiklassa määrätään muun muassa seuraavaa:

"Sellaista henkilöä vastaan, jolla on kotipaikka sopimusvaltiossa, voidaan nostaa kanne toisessa sopimusvaltiossa:

1. sopimusta koskevassa asiassa sen paikkakunnan tuomioistuimessa, jossa

kanteessa tarkoitettu velvoite on täytetty tai täytettävä; työsopimusta koskevassa asiassa tämä paikkakunta on se, jossa työntekijä tavallisesti suorittaa työnsä; — — ."

20. Vuoteen 1989 saakka 5 artiklan 1 kohtaan ei sisältynyt erityistä työsopimuksiin viittaavaa määräystä, vaan siinä mainittiin ainoastaan velvoitteen täyttämispaikka. Määräyksen loppuosa lisättiin kyseisenä vuonna tehdyllä liittymissopimuksella. [3]

21. Erityismääräyksen puuttuminen alkuperäisestä yleissopimuksesta ei johtunut huolimattomuudesta. Jenardin selvityksessä [4] esitetään, että työlainsäädäntö vaihteli eri sopimusvaltioissa mutta että sitä oltiin jossain määrin yhdenmukaistamassa. Riitoja piti mahdollisuuksien mukaan käsitellä sen valtion tuomioistuimissa, jonka lakia sopimukseen sovellettiin, ja yleissopimuksen laatinut komitea oli sitä mieltä, ettei pitäisi vahvistaa sellaisia oikeuspaikkasääntöjä, jotka eivät ehkä vastaisi niitä sääntöjä, joita myöhemmin mahdollisesti annettaisiin sovellettavan lain määrittämisen osalta. Tästä syystä päätettiin, että yleissääntöä sovellettaisiin myös työsopimuksiin.

22. Yhteisöjen tuomioistuin antoi 6.10.1976 tuomion kahdessa 5 artiklan 1 kohtaan, sellaisena kuin se oli alkuperäisessä sanamuodossaan, liittyvässä asiassa eli asioissa Tessili [5] ja De Bloos [6] (joskaan kumpikaan ei koskenut työsopimusta). Asiassa De Bloos antamassaan tuomiossa se katsoi, että velvoitteen täyttämispaikka on ratkaistava kanteen perustana olevaa sopimusvelvoitteen osalta. Asiassa Tessili annetun tuomion mukaan määrittäminen on kaksivaiheinen. Asiaa käsittelevän tuomioistuimen on ensin omien lainvalintasääntöjensä mukaan määritettävä, mitä lakia kyseessä olevan oikeussuhteeseen sovelletaan, ja tämän lain mukaisesti määritettävä riidanalaisen sopimusvelvoitteen täyttämispaikka.

23. Sopimuksiin sovellettavan lain määrittämistä koskevat säännöt, joihin Jenardin selvityksessä viitataan, otettiin Rooman yleissopimukseen vuonna 1980. [7] Kyseisen yleissopimuksen 6 artiklan 2 kohdan a alakohdan mukaan työsopimuksiin sovelletaan työsopimukseen itseensä sisältyvän nimenomaisen lakiviittauksen puuttuessa sen valtion lakia, jossa työntekijä

3 — Edellä alaviitteessä 2 mainittu 26.5.1989 tehty sopimus. Lisäyksessä määrätään myös sellaisesta tilanteesta, jossa työntekijä ei tavallisesti suorita työtään samassa valtiossa, jolloin työnantajaa vastaan voidaan nostaa kanne myös sen paikkakunnan tuomioistuimessa, jossa työntekijän palvelukseen ottanut toimipaikka sijaitsee tai oli sijainnut. Kyseinen sääntö, joka esiintyy myös muissa jäljempänä siteerattavissa oikeussäännöissä, ei ole merkityksellinen nyt käsiteltävän asian kannalta.

4 — Tuomioistuimen toimivaltaa sekä tuomioiden täytäntöönpanona yksityisoikeuden alalla koskevasta 27.9.1968 tehdystä yleissopimuksesta laadittu selvitys (EYVL 1979, C 59, s. 1 ja erityisesti s. 24).

5 — Asia 12/76, Tessili, tuomio 6.10.1976 (Kok. 1976, s. 1473, Kok. Ep. III, s. 185); ks. erityisesti tuomion 13 kohta.

6 — Asia 14/76, De Bloos, tuomio 6.10.1976 (Kok. 1976, s. 1497, Kok. Ep. III, s. 195); ks. erityisesti tuomion 15 kohta.

7 — Sopimusvelvoitteisiin sovellettavasta laista tehty yleissopimus, joka on avattu allekirjoitettavaksi Roomassa 19.6.1980 (EYVL 1980, L 266, s. 1).

tavallisesti työskentelee sopimusvelvoitteiden täyttämiseksi, vaikka hänet on väliaikaisesti lähetetty työhön toiseen valtioon, jollei kaikista olosuhteista ilmene, että työsopimus liittyy läheisemmin johonkin toiseen valtioon, jolloin sovelletaan kyseisen toisen valtion lakia.

24. Giuliano-Lagarde -selvityksessä [8] tehdään selväksi, että kyseistä määräystä laadittaessa haluttiin varmistaa asianmukaisempi suoja sille sopimuspuolelle, jota on pidettävä sopimussuhteessa sosioekonomiselta kannalta heikompana osapuolena.

25. Yhteisöjen tuomioistuin esitti asiassa Ivenel vuonna 1982 antamassaan tuomiossa [9] periaatteen, jonka mukaan työsopimusten osalta tuomioistuimen ja sen käsiteltävänä olevan riidan välisen liittymän määrittää sopimukselle luonteenomainen velvoite, joka tavallisesti on työn suorittamista koskeva velvoite. Se viittasi tämän päätelmän yhteydessä Rooman yleissopimukseen, Jenardin ja Giuliano-Lagarden selvityksiin ja Brysselin yleissopimuksen sisäisestä rakenteesta ilmeneviin osoituksiin siitä, että kyseisellä yleissopimuksella pyrittiin suojelemaan sopimussuhteessa heikommassa asemassa olevaa osapuolta. Se korosti lisäksi sitä, että kaikkien työsopimuksesta aiheutuvien vaatimusten pitäisi kuulua saman tuomioistuimen toimivaltaan.

26. Asiassa Shenavai vuonna 1987 antamassaan tuomiossa [10] se huomautti lisäksi, että tällaisilla sopimuksilla on tiettyjä erityispiirteitä, joiden vuoksi sen paikkakunnan tuomioistuin, jossa tällaisille sopimuksille luonteenomainen velvoite on täytettävä, voi parhaiten tutkia riita-asiat, mutta että mikäli tällaisia erityispiirteitä ei ole (asia Shenavai koski arkkitehdin palkkiovaatimuksia), on otettava huomioon ainoastaan se sopimusvelvoite, jonka täyttämistä oikeudenkäynnissä vaaditaan. Erityispiirteillä tarkoitettiin sitä, että työsopimuksilla "luodaan kestävä, työntekijän tiettyyn yrityksen tai työnantajan liiketoiminnan organisaatioon liittävä suhde ja — — kyseisillä sopimuksilla on paikallinen liittymä työskentelypaikkaan, joka määrittää pakottavien oikeussääntöjen ja kollektiivisten sopimusten soveltamisen".

27. Asiassa Ivenel ja asiassa Shenavai tehdyt päätelmät vahvistettiin vuonna 1989 asiassa Six Constructions, [11] joka oli vireillä yhteisöjen tuomioistuimessa siinä vaiheessa, kun tätä alaa koskevien eri yleissopimusten seuraavaa kehitysvaihetta oltiin viimeistelemässä.

28. Luganon yleissopimuksella [12] ulotettiin vuonna 1988 Brysselin yleissopimuksen

8 — Sopimusvelvoitteisiin sovellettavasta laista tehdystä yleissopimuksesta laadittu selvitys (EYVL 1980, C 282, s. 1 ja erityisesti s. 25).

9 — Asia 133/81, Ivenel, tuomio 26.5.1982 (Kok. 1982, s. 1891); ks. erityisesti tuomion 12—19 kohta.

10 — Asia 266/85, Shenavai, tuomio 15.1.1987 (Kok. 1987, s. 239, Kok. Ep. IX, s. 1); ks. erityisesti tuomion 16 ja 17 kohta.

11 — Asia 32/88, Six Constructions, tuomio 15.2.1989 (Kok. 1989, s. 341); ks. erityisesti tuomion 10 kohta.

12 — Yleissopimus tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden täytäntöönpanosta yksityisoikeuden alalla (EYVL 1988, L 319, s. 9).

periaatteet koskemaan tiettyjä yhteisön ulkopuolisia Euroopan valtioita, ja siihen lisättiin ensimmäistä kertaa erityinen määräys kattamaan yksittäisten työsopimusten täyttämispaikan: "paikkakunta — — , jossa työntekijä tavallisesti suorittaa työnsä". Kyseistä yleissopimusta koskeva Jenard-Möllerin selvitys [13] osoittaa, että määräys haluttiin laatia yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännön, erityisesti asiassa Ivenel ja asiassa Shenavai annettujen tuomioiden mukaiseksi, ja sillä haluttiin suojella heikompaa osapuolta.

29. Sama näkemys oli myös vuonna 1989 Brysselin yleissopimukseen tehdyn muutoksen taustalla, kuten Cruz-Desantes-Jenardin selvityksestä [14] ilmenee.

30. Yhteisöjen tuomioistuin on antanut vuodesta 1989 lähtien useita muita työsopimuksia koskeneita tuomioita, ja niistä viimeisimmässä, asiassa Weber antamassaan tuomiossa [15] se on tiivistänyt tämänhetkisen tilanteen seuraavalla tavalla:

" — — tämäntyyppisten sopimusten osalta [on] katsottu ensinnäkin, ettei kanteen perustana olevaa Brysselin yleissopimuksen kyseisessä määräyksessä tarkoitettua velvoitteen täyttämispaikkaa voida — kuten useimpien sopimusten osalta — määrittää sen kansallisen lainsäädännön nojalla, jota asiaa käsittelevän tuomioistuimen on lainvalintasääntöjen mukaan sovellettava — — , vaan sitä vastoin sellaisten yhdenmukaisten perusteiden nojalla, jotka yhteisöjen tuomioistuimen on määriteltävä Brysselin yleissopimuksen järjestelmän ja tavoitteiden perusteella — — . [16]

Toiseksi — — 5 artiklan 1 kohdassa olevaa erityistä toimivaltasäännöstä voidaan hyvän oikeudenhoidon ja oikeudenkäynnin tarkoituksenmukaisen järjestämisen vuoksi perustella sillä, että kanteen ja sitä ratkaisevan tuomioistuimen välillä on erityisen läheinen liittymä, ja sillä, että sen paikkakunnan tuomioistuin, jossa työntekijän on täytettävä sovitut velvoitteensa, on sopivin käsittelemään työsopimuksen perusteella mahdollisesti syntyvän riidan — — . [17]

Kolmanneksi — — 5 artiklan 1 kohtaa tulkittaessa on varmistettava, että työntekijää sosiaalisesti heikompana sopimusosapuolena suojellaan asianmukaisesti, ja että tällaisen suojelun toteutuminen on paremmin turvattu, jos työsopimukseen liittyvät riidat kuuluvat sen paikkakunnan

13 — EYVL 1990, C 189, s. 57, erityisesti s. 72—73 kohta.

14 — Espanjan kuningaskunnan ja Portugalin tasavallan liittymisestä [Brysselin yleissopimukseen] tehdystä sopimuksesta laadittu selvitys (EYVL 1990, C 189, s. 35, 23 kohta).

15 — Asia C-37/00, Weber, tuomio 27.2.2002, 38—41 kohta (ei vielä julkaistu oikeustapauskokoelmassa).

16 — Yhteisöjen tuomioistuin viittasi asiassa Tessili annettuun tuomioon sekä asiaan C-125/92, Mulox IBC, tuomio 13.7.1993 (Kok. 1993, s. I-4075, 10, 11 ja 16 kohta); asiaan C-383/95, Rutten, tuomio 9.1.1997 (Kok. 1997, s. I-57, 12 ja 13 kohta) ja asiaan C-440/97, GIE Groupe Concorde ym., tuomio 28.9.1999 (Kok. 1999, s. I-6307, 14 kohta).

17 — Yhteisöjen tuomioistuin viittasi em. asiassa Mulox IBC annetun tuomion 17 kohtaan ja em. asiassa Rutten annetun tuomion 16 kohtaan.

tuomioistuimen toimivaltaan, jossa työntekijän on täytettävä velvoitteensa työnantajaansa kohtaan, koska juuri tuon paikkakunnan tuomioistuimessa työntekijä voi pienemmin kustannuksin nostaa kanteen tai puolustautua — — .[18]

Yhteisöjen tuomioistuin päättelee tästä, että 5 artiklan 1 kohtaa on tulkittava siten, että työsopimuksia koskevissa asioissa tässä määräyksessä tarkoitetulla keskeisen velvoitteen täyttämispaikkakunnalla tarkoitetaan paikkakuntaa, jolla työntekijä tosiasiallisesti tekee työnantajansa kanssa sovitun työn — — .”[19]

31. Asioissa Six Construction, Mulox IBC, Rutten ja Weber työntekijän edellytettiin työskentelevän useamman kuin yhden tuomioistuimen toimivalta-alueella. Yhteisöjen tuomioistuin totesi asioissa Mulox IBC ja Rutten, että sellaisissa tapauksissa velvoitteen täyttämispaikkakunnan pitäisi olla se paikkakunta, jossa tai josta käsin työntekijä täyttää olennaisen osan velvollisuuksistaan työnantajaansa kohtaan tai johon hän on perustanut toimintojensa keskuksen.

32. Molemmissa tapauksissa työntekijällä oli kiinteä työskentelypaikka, jota voitiin käyttää objektiivisena perustana. Asia Weber oli hankalampi, koska siinä ei näyttänyt olevan tällaista perustaa. Tästä syystä yhteisöjen tuomioistuin täsmensi aikaisempia tuomioitaan ja totesi seuraavaa:

”— — tilanteessa, jossa työntekijä täyttää työsopimukseensa perustuvat velvoitteet useissa sopimusvaltioissa, [5 artiklan 1 kohdassa] tarkoitettu paikkakunta, jossa hän tavallisesti työskentelee, on se paikkakunta, jossa tai josta käsin hän kaikki kyseisessä yksittäistapauksessa esille tulevat seikat huomioon ottaen täyttää olennaisen osan velvollisuuksistaan työnantajaansa kohtaan.

Kun kyse on työsopimuksesta, jonka nojalla työntekijä työskentelee samoissa tehtävissä työnantajansa palveluksessa useammassa kuin yhdessä sopimusvaltiossa, koko työsuhteen kesto on lähtökohtaisesti otettava huomioon määritettäessä sitä paikkakuntaa, jossa asianomainen tavallisesti työskenteli tässä määräyksessä tarkoitetuin tavoin.

Jollei muita arviointiperusteita ole, tämä paikkakunta on se paikkakunta, jossa työntekijä on työskennellyt suurimman osan työajastaan.

Asia voi olla toisin vain siinä tapauksessa, että kyseisen kanteen kohde liittyy kysei-

18 — Yhteisöjen tuomioistuin viittasi em. asiassa Mulox IBC annetun tuomion 18 ja 19 kohtaan ja em. asiassa Rutten annetun tuomion 17 kohtaan.

19 — Yhteisöjen tuomioistuin viittasi em. asiassa Mulox IBC annetun tuomion 20 kohtaan; em. asiassa Rutten annetun tuomion 15 kohtaan ja em. asiassa GIE Groupe Concorde ym. annetun tuomion 14 kohtaan.

sessä yksittäistapauksessa esille tulevat seikat huomioon ottaen läheisemmin toiseen työskentelypaikkaan, jolloin tämä paikkakunta on merkityksellinen — — 5 artiklan 1 kohtaa sovellettaessa.

— — "

33. Tässä yhteydessä voidaan mainita myös "lähetettyjä työntekijöitä" koskeva direktiivi,[20] jota sovelletaan tiettyihin työntekijöihin, joita heidän työnantajansa lähettävät työskentelemään toisessa jäsenvaltiossa sijaitsevassa toisessa yrityksessä tai konsernin omistamassa laitoksessa tai liikkeessä. Direktiivin 6 artiklassa annetaan toimivalta ratkaista tiettyjä taattuja työehtoja ja -oloja koskevat riidat sen jäsenvaltion tuomioistuimille, johon työntekijä lähetetään. Direktiivi oli määrä panna täytäntöön kansallisessa oikeudessa 16.12.1999 mennessä.

34. Huomautettakoon lopuksi, että Brysselin yleissopimus on korvattu 1.3.2000 lähtien neuvoston asetuksella N:o 44/2001,[21] johon sisältyy sopimuksiin liittyvistä yleisistä määräyksistä erillinen artikla, joka koskee toimivaltaa ratkaista yksittäisiä työsopimuksia koskevat riidat.

20 — Palvelujen tarjoamisen yhteydessä tapahtuvasta työntekijöiden lähettämisestä työhön toiseen jäsenvaltioon 16 päivänä joulukuuta 1996 annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 96/71/EY (EYVL 1997, L 18, s. 1).

21 — Tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeuden alalla 22 päivänä joulukuuta 2000 annettu neuvoston asetus (EY) N:o 44/2001 (EYVL 2001, L 12, s. 1); yleissopimusta sovelletaan kuitenkin edelleen Tanskaa koskeviin tapauksiin.

Asetuksen 19 artiklan 2 kohdan a alakohdan mukaan sellaista työnantajaa vastaan, jonka kotipaikka on jäsenvaltiossa, voidaan nostaa kanne toisessa jäsenvaltiossa "sen paikkakunnan tuomioistuimessa, missä työntekijä tavallisesti työskentelee, tai sen paikkakunnan tuomioistuimessa, missä hän viimeksi työskenteli".

35. Asetuksen johdanto-osan 13 perustelukappaleessa todetaan muun muassa työsopimusten osalta, että heikompaa osapuolta olisi suojeltava hänen etujensa kannalta suotuisammilla tuomioistuimen toimivaltaa koskevilla säännöksillä kuin mitä yleiset säännökset edellyttävät.

Asian tarkastelu

Alustavia huomautuksia

36. Brysselin yleissopimuksessa ei käsitellä nyt käsiteltävään asiaan liittyvää uudenlaista tilannetta, eikä sitä voida ratkaista pelkästään viittaamalla olemassa olevaan oikeuskäytäntöön.

37. Pugliesella oli kaksi työsopimusta, yksi Aeritalian/Finmeccanican kanssa ja toinen Eurofighterin kanssa, jotka olivat muodol-

lisesti erillisiä mutta liittyivät mahdollisesti objektiivisesti tarkasteluina toisiinsa. Ainoa työ, jota hän teki niiden kummankaan perusteella, suoritettiin Eurofighterille Münchenissä. Aeritalian/Finmeccanican kanssa tehdyssä sopimuksessa yksilöitiin myös eri työskentelypaikka, mutta kyseisen työn suorittamisvelvoite keskeytettiin käytännössä alusta alkaen ja ainakin 30.6.1998 saakka. Ainoat kyseiseen sopimukseen kyseisen ajanjakson aikana liittyneet aktiiviset velvoitteet olivat työntekijän velvoitteet maksaa tai korvata tietyt määrät.

38. Nyt käsiteltävään asiaan liittyvät olosuhteet ovat selvästi aivan erityiset. Vaikuttaa kuitenkin siltä, että samankaltaiset järjestelyt saattavat olla yleisiä sellaisten yritysten välillä, jotka liittyvät toisiinsa samalla tavalla kuin Aeritalia/Finmeccanica ja Eurofighter. Pohdittaessa vastaukseksi annettavaa tulkintaa saattaa siten olla hyödyllistä tarkastella myös niitä erityisiä tosiseikkoja, joihin kansallisen tuomioistuimen on perustettava oma ratkaisunsa, ja on muistettava, että Finmeccanican kanssa tehdyn työsopimuksen päättämisestä syntynyttä riitaa koskeva toimivalta on myös ratkaistava erillisessä oikeudenkäynnissä.

Määräykset, jotka eivät ole välittömästi sovellettavissa

39. Vaikka tässä oikeudenkäynnissä on käsitelty tiettyjä oikeudellisia instrumentteja ja vaikka ne kuuluvat lainsäädännölliseen taustaan, niillä ei ole välitöntä merkitystä asian kannalta.

40. Ensinnäkään Rooman yleissopimus ei ole ajallisesti sovellettavissa. Yleissopimusta sovelletaan sen 17 artiklan mukaan ainoastaan sen voimaantulopäivän jälkeen tehtyihin sopimuksiin, ja tämä päivä oli sekä Italian että Saksan osalta 1.4.1991, jolloin Pugliesen työsopimus oli jo tehty. Lisäksi kyseiset kaksi yleissopimusta koskevat eri ongelmia eivätkä ne aina johda samaan tulokseen, vaikka olisi toivottavaa, että ne johtaisivat samaan tulokseen aina kun se vain on mahdollista.

41. Toiseksi myöskään lähetettyjä työntekijöitä koskevaa direktiiviä ei voida soveltaa, koska siihen ei olisi voitu vedota suoraan ennen kuin 16.12.1999 eikä sitä ilmeisesti ole saatettu osaksi Saksan (tai Italian) lainsäädäntöä ennen kyseistä päivämäärää. Lisäksi, kuten kansallinen tuomioistuin ja komissio ovat huomauttaneet, on epävarmaa, kuuluisiko Pugliesen tilanne lainkaan direktiivin soveltamisalaan, koska se ei näytä täyttävän 1 artiklan 3 kohdassa vahvistettuja perusteita: Pugliese ei työskennellyt Aeritalian/Finmeccanican johdolla, Eurofighter ei ollut Aeritalian/Finmeccanican omistuksessa eikä Aeritalia/Finmeccanica ole tilapäistä työvoimaa välittävä yritys eikä työvoiman vuokrausta harjoittava yritys.

42. Vaikka olen edellä viitannut Luganon yleissopimukseen ja asetukseen N:o 44/2001, on lisäksi selvää, että niiden määräyksiä ja säännöksiä ei sovelleta sellaisenaan tapauksiin, joissa ovat mukana vain Brysselin yleissopimuksen sopimusvaltiot ja joita koskevat oikeudenkäynnit on pantu vireille ennen 1.3.2002.

43. Vaikka kaikilla kyseisillä oikeudellisilla instrumenteilla ei ehkä olekaan välitöntä vaikutusta pääasian oikeudenkäynnin kohteena olevan tapauksen erityisiin tosiseikkoihin, ne muodostavat osan samasta oikeudellisesta asiayhteydestä kuin Brysselin yleissopimus ja niillä olisi hieman erilaisissa olosuhteissa saattanut olla merkitystä. Niissä kaikissa korostetaan sitä, että tuomioistuimen toimivallan (ja sovellettavan lain) pitäisi mielellään liittyä siihen paikkakuntaan, jossa työntekijä suorittaa työnsä, ja tämä näkemys perustuu johdonmukaisesti sekä käytännön näkemyksiin että tarpeeseen suojella työntekijää sopimussuhteen heikompana osapuolena.

Sopimuksen luonne

44. Koskeeko riita sellaisia asioita, jotka liittyvät yksittäiseen työsopimukseen?

45. Sen kohteena olevat seikat johtuvat Pugliesen ja Aeritalia/Finmeccanican välisestä työsopimuksesta ja sopimuksista, joilla tilapäisesti keskeytetään työntekijän velvoite työskennellä kyseisen sopimuksen mukaisesti mutta pysytetään voimassa tietyt työnantajan velvoitteet ja/tai asetetaan niitä.

46. Sekä Yhdistynyt kuningaskunta että komissio tarkastelevat huomautuksissaan sitä mahdollisuutta, että sinä aikana, jonka keskeytys oli voimassa, Pugliesen ja Aeritalian/Finmeccanican välinen yhteys on saattanut olla jotakin muuta kuin työsopimus.

47. Tätä mahdollisuutta ei voida hylätä suoralta kädeltä. Työntekijän velvoite työskennellä työnantajalle, joka tilapäisesti puuttuu nyt käsiteltävässä asiassa, on selvästi työsopimuksen luonteenomaisin velvoite (jota voidaan pitää sen määräävänä piirteenä), ja yhteisöjen tuomioistuin on tarkastellut sitä tältä kannalta. Muut yhteisöjen tuomioistuimen mainitsemat erityispiirteet ovat vähemmän ilmeisiä. Työntekijän sisällyttäminen työnantajan organisaatioon on ollut vähäistä, ja siihen perustuva side on heikko. Kun mitään työtä ei ole suoritettavana, pakottavien sääntöjen tai työehtosopimusten soveltaminen ei ole juurikaan mahdollista. Voitaisiin myös väittää, että velvoitteet, joiden täyttämistä Pugliese vaatii — asunnon ja matkakustannusten maksaminen — perustuvat

alkuperäisestä sopimuksesta täysin erilliseen sopimukseen.

48. Katson kuitenkin, että Pugliesen ja Aeritalian/Finmeccanican väliset sopimukset muodostivat kokonaisuuden, joka oli ja edelleen on luonteeltaan työsopimus.

49. Alkuperäinen sopimus oli kiistatta työsopimus, ja kuten Yhdistynyt kuningaskunta huomauttaa, työnantaja on pyrkinyt panemaan sen sellaisena täytäntöön. Sen keskeyttävään sopimukseen näyttää todellisuudessa sisältyvän kyseisen sopimuksen ehtojen väliaikainen muutos, joten sen on katsottava muodostavan osan alkuperäisestä sopimuksesta. Monet sen vaikutuksista keskeytettiin, mutta ne mitkä jäivät voimaan — vakuutusmaksujen suorittaminen ja virkaiän huomioiminen —, ovat tyypillisiä työnantajan velvoitteita työntekijää kohtaan. Työsopimuksen keskeyttävään sopimukseen sisältyi ainakin joitakin ehtoja, joiden mukaisesti aktiivisen työnteon oli tarkoitus jatkua. Yhteisöjen tuomioistuin ei ole nähnyt vuokran maksamista koskevia ehtoja, mutta muuttoon liittyvien kulujen korvaaminen on myös työsuhteelle tyypillistä, ja tämä velvoite vaikuttaa kyseisen asiayhteyden olennaiselta osalta.

50. Työntekijän velvoite työskennellä työsopimuksen perusteella saatetaan keskeyttää useista eri syistä. Keskeyttäminen saattaa perustua lakiin, kuten äitiysloman yhteydessä tai kun työntekijän edellytetään osallistuvan jonkinlaiseen varusmies- tai siviilipalvelukseen. Työntekijä saatetaan myös vapauttaa sovituksi ajaksi opiskelua tai muuta toimintaa varten, jolloin järjestely saattaa hyödyttää molempia sopimuspuolia. Useimmissa ellei jopa kaikissa tällaisissa tapauksissa jäljelle jäävä suhde on edelleen työsuhde, joskin supistetussa tai lievemmässä muodossa.

51. Ei ole tietenkään mahdotonta kuvitella tilanteita, joissa tällainen suhde ei säily. Keskeyttäminen saattaa olla muodollisesti keskeytys mutta tarkoittaa käytännössä työsuhteen päättämistä, jolloin työntekijällä ei ole käytännössä mahdollisuutta palata työhön eikä kummallekaan sopimuspuolelle enää jää todellisia velvoitteita. Jäljelle jäävät velvoitteet saattavat olla täysin työhön liittymättömiä. Keskeytys ja siihen liittyvät ehdot saattavat myös kokonaan korvata työsuhteen erilaisella suhteella, kuten järjestelyssä, jossa työntekijästä tulee ulkopuolinen alihankkija, joka tarjoaa palvelujaan eri pohjalta. [22]

22 — Jälkimmäisen kaltaisessa tilanteessa näkemyksillä, joita yhteisöjen tuomioistuin on esittänyt asiassa Shenavai antamassaan tuomiossa työsopimusten ja itsenäisenä ammatinharjoittajana tehtävää työtä koskevien sopimusten välisestä erosta, on todennäköisesti merkitystä.

52. Mikäli työsopimukselle tyypilliset velvoitteet kuitenkin säilyvät, mikäli sopimuksessa määrätään työntekoa koskevan luonteenomaisen velvoitteen uudistamisesta kyseisessä asiayhteydessä ja mikäli mikään muu suhde ei ole korvannut työntekijän ja työnantajan alkuperäistä sidettä — kaikki nämä edellytyksiä, jotka näyttävät täyttyvän nyt käsiteltävässä asiassa — luonteenomaisimpienkaan työsopimuksen velvoitteiden keskeyttäminen ei mielestäni voi muuttaa sopimuksen luonnetta.

53. Tältä osin sillä, että työntekijää sitoo keskeytyksen aikana toisen työnantajan kanssa tehty toinen työsopimus, ei ole merkitystä. Ei ole epätavallista, että työntekijä työskentelee samaan aikaan useiden työsopimusten perusteella, eikä ole mitään lähtökohtaista syytä siihen, miksi yhden sopimuksen olemassaolon pitäisi muuttaa toisen sopimuksen luonnetta. Nyt käsiteltävään asiaan liittyvien kaltaisissa olosuhteissa kyseisten kahden sopimuksen välinen yhteys on kuitenkin ratkaiseva määritettäessä "paikkakuntaa, jossa työntekijä tavallisesti työskentelee".

Sopimuksen ja työskentelypaikan välinen yhteys

54. Mikäli tuomioistuimen toimivallan pitää perustua paikkakuntaan, jossa työntekijä tavallisesti suorittaa työnsä, miten tätä perustetta voidaan soveltaa silloin, kun ainoa työntekijän suorittama työ tehdään paikassa, joka määritetään eri työnantajan kanssa tehdyllä erillisellä sopimuksella?

55. Kaikki nyt käsiteltävässä asiassa huomautuksiaan esittäneet osapuolet ovat yhtä mieltä siitä, että vastaus riippuu siitä, missä määrin kyseiset kaksi sopimusta liittyvät toisiinsa. Mikäli ne liittyvät riittävässä määrin toisiinsa, paikkakunta, jossa työntekijä tavallisesti suorittaa työnsä, on molempien osalta sama. Mikäli liittymä ei ole riittävä, sopimuksesta syntyvän riidan ratkaisemista koskevaa toimivaltaa ei voida määrittää sen paikkakunnan perusteella, jossa työntekijä tavallisesti suorittaa työnsä toisen sopimuksen perusteella.

56. Osapuolet ovat kuitenkin eri mieltä siitä, mihin nämä kaksi tilannetta erottava linja olisi vedettävä, ja tämä on lähinnä se seikka, johon kansallinen tuomioistuin etsii vastausta ensimmäisessä kysymyksessään. Saksan hallitus katsoo, että toimivalta täytyy lähtökohtaisesti määrittää kunkin sopimuksen osalta erikseen ja että ainoastaan hyvin läheinen liittymä (esimerkiksi tilanne, jossa yhtiö on toisen yhtiön kokonaan omistama tytäryhtiö) voi olla peruste ottaa yhden sopimuksen mukainen työskentelypaikkakunta perusteeksi toisen sopimuksen osalta. Pugliese, Yhdistyneen kuningaskunnan hallitus ja komissio sen sijaan puoltavat, joskin eri asteisesti ja eri perusteluin, näkemystä, jonka mukaan liittymä on nyt käsiteltävässä asiassa riit-

tävä, jotta Müncheniä voidaan pitää kyseisenä työskentelypaikkakuntana.

57. Tuomioistuimen toimivallan perusteiden kehittämisen taustalla olevat syyt ovat tässä yhteydessä merkittäviä. Yksi näkökohta on se, että suurimmassa osassa tapauksista sopimukseen sovellettava laki on sen valtion laki, jossa työskennellään, ja mikäli tällaisia riitoja syntyy, ne liittyvät työskentelypaikkakuntaan. Kyseisen paikkakunnan tuomioistuimilla on siten objektiivisesti paras asema ratkaista ne. Se seikka, että työntekijä jo määritelmän mukaisesti on tavallisesti siellä (ja työnantaja todennäköisesti myös sijaitsee siellä tai on siellä edustettuna), on toinen käytännön näkökohta, joka lisäksi liittyy erityisesti myös sekä yhteisöjen tuomioistuimen että yleissopimuksen laatijoiden johdonmukaisesti ilmaisemaan haluun suojella heikompaa sopimuspuolta eli työntekijää antamalla hänelle mahdollisuus nostaa kanne tai olla vastaajana niissä tuomioistuimissa, joissa se yleensä on hänen kannaltaan vaivattominta.

58. Kuten minulla on ollut tilaisuus huomauttaa,[23] tämä halu ei voi olla niin voimakas, että työntekijällä olisi vapaus valita tuomioistuin tai edellyttää, että tuomioistuin olisi valittava sen perusteella, mikä on hänelle vaivattominta — riippumatta esimerkiksi siitä, missä hän työskentelee, — koska tällainen näkemys olisi ristiriidassa sen kanssa, että on välttämätöntä soveltaa yhtenäisiä perusteita oikeusvarmuuden varmistamiseksi ja useiden tuomioistuinten toimivaltaisuuden välttämiseksi.

59. Tämä halu on kuitenkin perustavanlaatuinen nyt käsiteltävän säännön kannalta, ja ellei ole hyviä syitä poiketa siitä erityistapauksessa, sen tulisi aina olla yhtenä johtavana ajatuksena kyseistä sääntöä tulkittaessa ja sovellettaessa.

60. Saksan hallituksen näkemys on näin ollen mielestäni liian ankara. Sen mukainen liittymää koskeva peruste siirtää painopisteen vakaasti pois paikkakunnalta, jossa työntekijä työskentelee, kun sen pitäisi pikemminkin siirtää se juuri siihen paikkakuntaan. Näin vaativa peruste johtaisi useissa tällaisissa tapauksissa siihen, että työntekijällä ei olisi mitään mahdollisuutta vedota yleissopimuksella tavoiteltuun suojeluun, vaikka työskentelypaikkakunnan ja sopimuksen, jonka osalta riita on syntynyt, välillä on kiistaton objektiivinen liittymä.

61. Komissio ehdottaa koetta, jonka kansallinen tuomioistuin on luonnostellut ensimmäisenä: ovatko kyseiset kaksi sopimusta niin läheisesti toisiinsa liittyviä, että toista ei olisi tehty ilman toista? Tämä

23 — Edellä alaviitteessä 15 mainitussa asiassa Weber antamani ratkaisuehdotus.

vaikuttaa selvästi hyödylliseltä mittarilta. Mikäli tämä edellytys täyttyy, on varmasti tehtävä se päätelmä, että paikkakunta, jossa työntekijä suorittaa työnsä, voi olla perustana toimivallalle ratkaista kummasta tahansa sopimuksesta syntyvät riidat. Se saattaa kuitenkin olla liian ankara edellytys, mikäli sitä pidetään välttämättömänä edellytyksenä. Nyt käsiteltävässä asiassa Aeritalia olisi saattanut tarjota Puglieselle paikkaa ja hän olisi saattanut ottaa sen vastaan, vaikka Eurofighterin paikka ei olisikaan ollut avoimena (tai hän ei olisi halunnut sitä), tai päinvastoin Eurofighter olisi saattanut ottaa hänet palvelukseensa vaikka Aeritalia ei olisikaan toiminut välittäjänä. Kumpikaan näistä vaihtoehdoista ei kuitenkaan vaikuta kyseisten sopimusten väliseen suhteeseen sellaisina kuin kyseiset sopimukset olivat niitä allekirjoitettaessa.

62. Ei ole helppoa laatia yksittäistä täsmällistä koetta, jolla erotettaisiin aina selvästi niin läheisesti toisiinsa liittyvät sopimukset, että yksi työskentelypaikkakunta pätee molempiin, ja sellaiset sopimukset, joiden liittymä on etäisempi ja joiden kunkin osalta työskentelypaikkakunta on sen vuoksi määritettävä erikseen. Epäilen myös, onko näin tarpeen tai toivottavaa menetelläkään.

63. Suosisin pikemminkin kokonaisvaltaisempaa lähestymistapaa, jossa punnittaisiin kaikkia sopimusten läheisen liittymän puolesta ja sitä vastaan puhuvia tekijöitä mutta pidettäisiin samalla mielessä käsiteltävän oikeussäännön voimakkaasti suojeleva päämäärä. Vaikka ratkaistava seikka onkin välttämättä esitettävä yleisluonteisesti, se on se, työskenteleekö työntekijä työnantajalle tai työnantajan etujen mukaisesti sen sopimuksen perusteella, josta riita syntyy, ja tätä ratkaistaessa on otettava huomioon useita tekijöitä.

64. Saksan hallituksen ja komission ehdottamilla perusteilla on epäilemättä sijansa kyseisten tekijöiden joukossa. Vaikka ne eivät täyttyisikään, muut tekijät saattavat kuitenkin vaikuttaa. Pugliesen asianajaja ehdotti suullisessa käsittelyssä useita tekijöitä, joilla on mielestäni myös merkitystä. Tehtiinkö toinen sopimus ensimmäisen työnantajan myötävaikutuksella tai tehtiinkö se toisaalta työntekijästä riippumatta? Missä määrin sopimuksissa on keskinäisiä viittauksia? Onko kyseisten kahden työnantajan välillä järjestelyä, jossa määrätään kyseisten kahden sopimuksen olemassaolosta? Onko työnantajien välillä orgaanista tai taloudellista liittymää, ja jos on, niin miten läheinen se on? Onko toisen työsopimuksen mukainen työskentelyajanjakso riittävän pitkä, jotta sillä luodaan "tavallinen" työskentelypaikkakunta?

65. Muita tekijöitä saattavat olla ne, suunniteltiinko toisen sopimuksen tekemistä jo siinä vaiheessa, kun ensimmäinen allekirjoitettiin, jatkuvatko työntekijän ja ensimmäisen työnantajan väliset oikeudet ja velvoitteet, onko työntekijällä oikeus jatkaa työtä ensimmäisellä työnantajalla, ja jos on, niin millä ehdoilla.

66. Mielestäni kansallinen tuomioistuin voisi arvioidessaan tiedossa olevia nyt käsiteltävään asiaan liittyviä tosiseikkoja kaikkien näiden tekijöiden perusteella perustellusti katsoa, että kyseisten kahden sopimuksen välinen liittymä oli riittävän läheinen, jotta Pugliesen Eurofighterille toisen sopimuksen perusteella suorittama työ tehtiin myös Aeritalialle/Finmeccanicalle tai sen eduksi ensimmäisen sopimuksen nojalla ja että paikkakunta, jossa hän suoritti kyseistä työtä, voi olla Brysselin yleissopimuksen 5 artiklan 1 kohdan nojalla perusteena tuomioistuimen toimivallalle ratkaista ensimmäisestä sopimuksesta syntyvät riidat. Tällainen päätelmä olisi myös kaikilta osin asiassa Weber annetussa tuomiossa vahvistettujen perusteiden mukainen, kun otetaan huomioon paikkakunta, jossa työntekijä suoritti työtään pisimpään täyttäen olennaisen osan velvollisuuksistaan työnantajaansa kohtaan, ja työntekijän ja kyseisen työnantajan välisen työsuhteen kokonaiskestoaika.

67. Tämä ei myöskään pätisi yksinomaan matkakulujen korvaamista koskeviin Pugliesen päävaatimuksiin, jotka sellaisenaan objektiivisesti liittyvät hänen työskentelypaikkaansa Münchenissä, vaan myös hänen kanteensa erityispiirteisiin — ja nimenomaan hänen työsuhteen päättämistä koskevan toisen kanteensa erityispiirteisiin —, joilla on objektiivinen yhteys Torinoon. Kuten yhteisöjen tuomioistuin on korostanut asiassa Ivenel antamassaan tuomiossa,[24] kyseisen määräyksen mukainen suojelutavoite merkitsee muun muassa sitä, että samalla tuomioistuimella täytyy olla toimivalta kaikissa samasta työsopimuksesta syntyvissä riidoissa.

Matkakulujen suorittamista koskevan velvoitteen täyttämispaikka

68. Edellä esitetyillä näkemyksillä vastataan kansallisen tuomioistuimen ensimmäiseen kysymykseen siten, että toisen kysymyksen tutkiminen on tarpeetonta.

69. Voidaan kuitenkin huomauttaa, että kuten yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännön perusteella on selvää, työntekijän työskentelypaikkakunta on ainoa velvoitteen täyttämispaikka, joka voi määrittää tuomioistuimen toimivallan työsopimusten osalta. Näin ollen kulujen korvaamista koskevan velvoitteen täyttämispaikalla olisi merkitystä ainoastaan siinä tapauksessa, että Pugliesen ja Aeritalian/Finmeccanican välisen suhteen todettaisiin olevan jokin muu kuin työsuhde. Siinä tapauksessa, ja olettaen, että velvoitteen täyttämispaikka olisi asiassa Tessili annetun tuomion mukaisesti määritettynä todellakin München, lopputulos olisi Pugliesen pääasiallisten vaatimusten osalta sama kuin edellä ensimmäistä kysymystä tarkastellessani olen esittänyt.

24 — Tuomion 18 ja 19 kohta.

Ratkaisuehdotus

70. Edellä esitetyn perusteella ehdotan, että yhteisöjen tuomioistuin antaisi Landesarbeitsgericht Münchenille seuraavan vastauksen:

1) Kun yhtiö A ottaa työntekijän palvelukseensa näennäisesti työskentelemään yhdessä sopimusvaltiossa, mutta työsopimus välittömästi keskeytetään, jotta työntekijä voisi työskennellä yhtiössä B toisessa sopimusvaltiossa, ja kun työntekijän ja yhtiön A välillä syntyy riita keskinäisestä sopimuksesta, toimivaltainen tuomioistuin saattaa Brysselin yleissopimuksen 5 artiklan 1 kohdan nojalla olla sen paikkakunnan tuomioistuin, jossa työntekijä tavallisesti suorittaa työnsä yhtiölle B, mikäli kyseisten kahden sopimuksen välillä on riittävän läheinen liittymä, jotta työ voidaan katsoa suoritetun myös yrityksen A eduksi. Liittymän olemassaoloa ja läheisyyttä on arvioitava kaikkien seikkojen valossa, ja niihin on tilanteen mukaan luettava muun muassa seuraavat:

— onko toisen työsopimuksen mukainen työskentelyajanjakso riittävän pitkä, jotta sillä luodaan "tavallinen" työskentelypaikkakunta

— olisiko sopimus tehty, mikäli toista ei olisi ollut olemassa

— suunniteltiinko toisen sopimuksen tekemistä ensimmäistä sopimusta allekirjoitettaessa

— tehtiinkö toinen sopimus ensimmäisen työnantajan myötävaikutuksella tai tehtiinkö se toisaalta työntekijästä riippumatta

— onko sopimuksissa keskinäisiä viittauksia

— onko työnantajien välillä orgaanista tai taloudellista suhdetta

— onko kyseisten kahden työnantajan välillä järjestelyä, jossa määrätään kyseisten kahden sopimuksen olemassaolosta

— jatkuvatko työntekijän ja ensimmäisen työnantajan väliset oikeudet ja velvoitteet

— onko työntekijällä oikeus jatkaa työtä ensimmäisellä työnantajalla, ja jos on, niin millä ehdoilla.

2) Kun Brysselin yleissopimuksen 5 artiklan 1 kohtaa sovelletaan yksittäisistä työsopimuksista syntyviin riitoihin, muiden velvoitteiden kuin työn suorittamista koskevan velvoitteen täyttämispaikalla ei ole merkitystä.